

Gwarchodfa Natur Genedlaethol Ogof Ffynnon Ddu

National Nature Reserve

Croeso i Warchodfa
Natur Genedlaethol
Ogof Ffynnon Ddu

Yr ogofâu dyfnaf ym Mhrydain

Mae amrywiaeth trawiadol o blanhigion yn tyfu ar y graig galchfaen o fewn y warchodfa. Mae'r gwir fawredd fod bynnag i'w ganfod o dan y clogwyni, y palmentyd calchfaen a'r pantau (llyneddau) gan fod Ogof Ffynnon Ddu o dan eich traed.

Yn ddiwrn o dan y ddraig, mae'r dŵr drws filoedd ar filoedd o flynyddoedd wedi ffurfio labyrinth rhwydol o ogofâu a thwneli sy'n ymestyn dros 45 cilometr. Dyma un o'r ogofâu mwyaf ac un o'r raiw mwyaf dramatig ym Mhrydain. Mae yma gyfoeth o raeadro, ceduyllau, sumpiau tandaearoel a flosydd yn ogystal ag amrywiaeth rhyfeddol o stalagmit, stalactid a ffurfiadau rhyfeddol eraill.

Byw yn y tywyllwch

Mae'r bywyd gwylt mwyaf diddorol ar y warchodfa yn byw yn yr ogofâu hyn. Mae'r rhain wedi esblyg i fel eu bod yn gallu byw yn nhwyllwch oer yr ogofâu, heb erioed brofi golau dydd. Mae pysgod yn dal yngio'n ym nent yw'r tywyll tandoearol. Mae llai moch a chorynnod ogof a hyd yn oed berdys yr ogof yn byw yma. Wedi'u hanmdifadu o olau, mae'r cendrairiau hyn yn hollol ddi-blw.

Pentref coll, diwydiant coll

Mae'n anodd i ni ddychmygu Penwyllt heddwïn fel pentref llewyrchus gyda'i orsaf reilffordd, ei swyddfa bost a'i safarn ei hun. Roedd hwn yn gartref i weithwyr y chwarel galch ym Mhenwyllt (oedd yn dal y weithio tan yn diweddar) yn ogystal â diwydianau lleol eraill.

Welcome to Ogof Ffynnon Ddu National Nature Reserve

The deepest caves in Britain

An impressive range of plants grows on the limestone areas of the reserve. But crags, flat areas of limestone (pavements) and depressions in the ground (sink holes) hint at the presence of the real glory of Ogof Ffynnon Ddu, 'the cave of the black spring', beneath you.

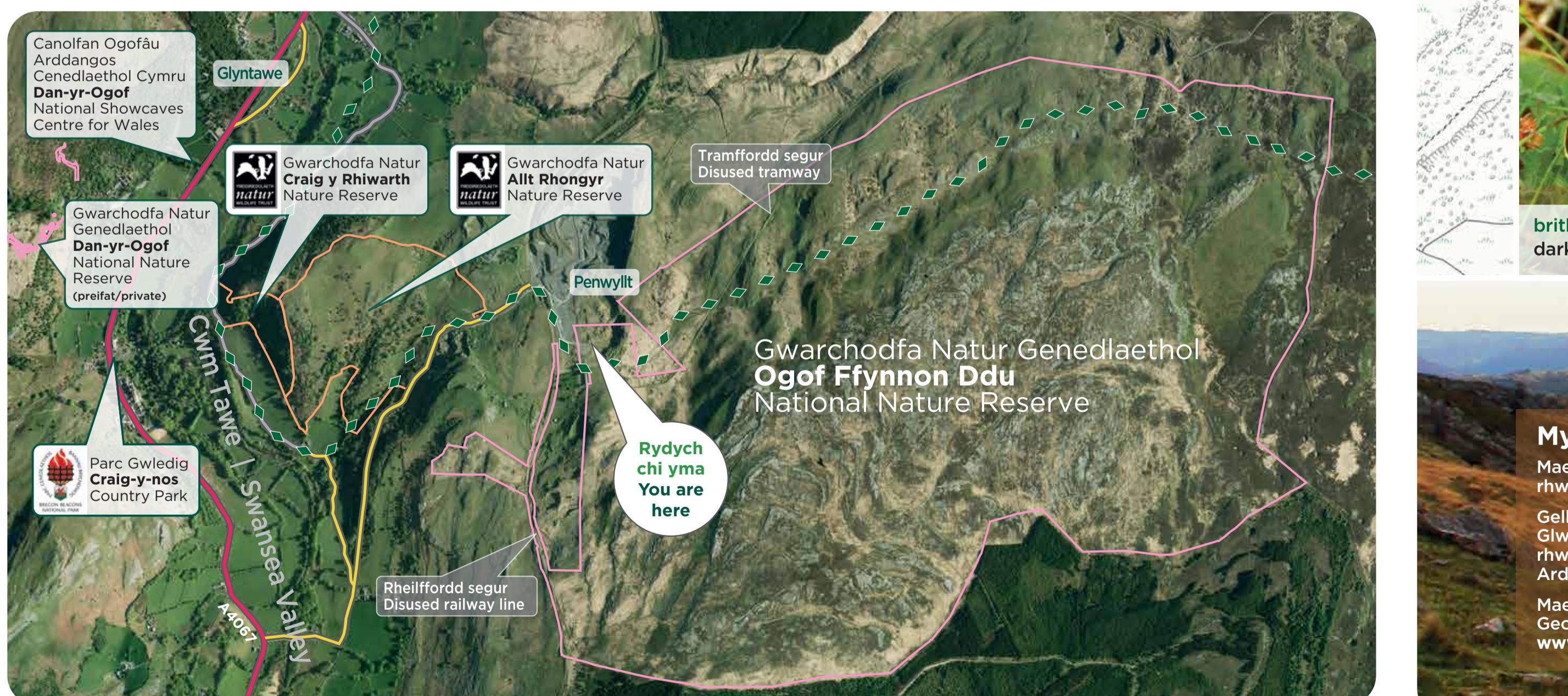
Deep underground, over many thousands of years, water has carved out an astonishing labyrinth of caverns and passages, extending over 45 kilometres. This is one of the largest systems in Britain, and one of the most dramatic – full of cascades, potholes, sumps and trenches, and adorned with stalagmites, stalactites and other bizarre formations.

Living in the dark

The most fascinating animals on the reserve live in these caves. Living in a dark, cool environment, never exposed to daylight, they have evolved to live in caves. Blind fish swim in the underground streams. There are cave hoglice, cave spiders and even cave shrimp. Starved of light, all creatures here are quite colourless.

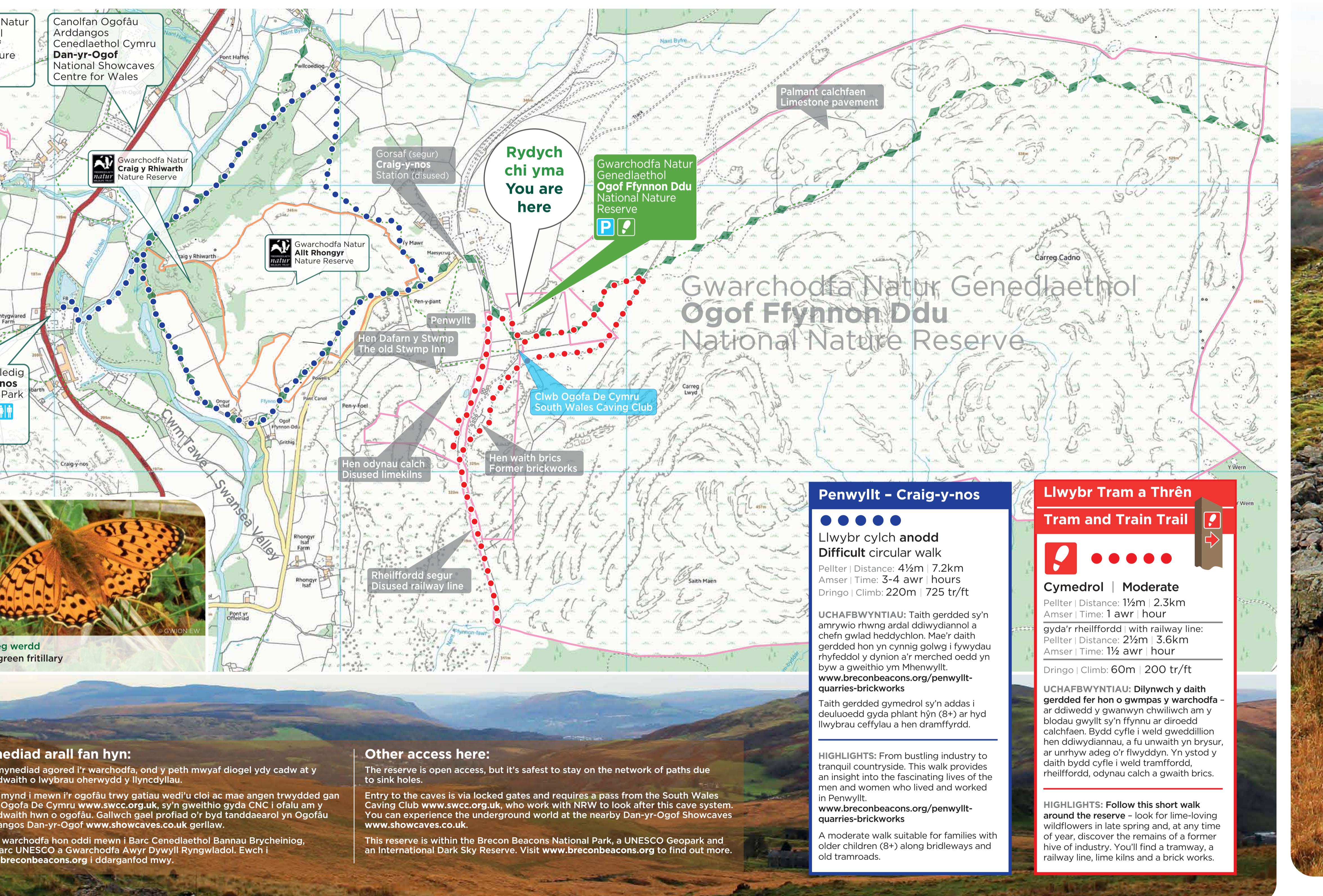
A lost village, lost industry

Today it is difficult to imagine Penwyllt as a thriving village with its own railway station, post office and pub. This was a home to workers at the limestone quarry at Penwyllt, (active until recently), and other local industries.

www.cyfoethnaturiol.cymru
www.naturalresources.wales
0300 065 3000

Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n rheoli'r Warchodfa Natur Genedlaethol hon; rhannau o gefn gwlad lle mae engrheiftiau arbennig o gynfeinioedd a bywyd gwylt Prydai wedi'u gwarchod. Natural Resources Wales manages this National Nature Reserve (NNR); areas of the countryside where special examples of Britain's habitats and wildlife are protected.

Atygyrrchiwr y map hwn o ddeunydd yr Arolwg Ordinans syda chaniatâd Arolwg Ordinans ar ran Rheolwr Llyfrgell Ei Maiwyr. Y Gorn a'r map yma dalaeth i 2018. © Ordnance Survey and Crown copyright. All rights reserved. This map is based upon Ordnance Survey material with the permission of Ordnance Survey on behalf of the controller of Her Majesty's Stationery Office. © Crown copyright and database rights 2018 Ordnance Survey 100019741.
© Airbus Defence & Space a Getmapping. Atygyrrchiwr drwy ganiatâd Llywodraeth Cymru (Taludau Gwledig Cymru) - Mawrth 2018.
© Airbus Defence & Space and Getmapping. Reproduced by permission of Welsh Government (Rural Payments Wales) - March 2018.

- parcio parking
- parcio talu ac arddangos pay & display parking
- gwybodaeth information
- toiletau toilets
- lle picnic picnic area
- caffé café
- llwybrau cerdded walking trails
- Fordd y Bannau Beacons Way
- llwybr cyhoeddus public footpath
- ffin y NNR NNR boundary
- ffin y Gwarchodfa Natur Nature Reserve boundary

Ymddiriedolaeth Natur
The Wildlife Trust

Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog
Brecon Beacons National Park

FFOREST FAWR
GEO PARK
Cymdeithas Gwledig Cymru
United Nations
Educational, Cultural
and Scientific Organization
Geopark UNESCO
Fforest Fawr
Global Geopark

Noddir gan
Lywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government

Beth i chwilio amdano

Yn y gwanwyn/dechrau'r haf

- Chwiliwr am blanhigion fel teim gwylt, lili'r dyffrynoedd, blodyn y gwylt, tresgl y moch a'r goesgoch
- Yn yr ardaloedd calchfaen yn rhannau uchaf y warchodfa chwiliwr am blanhigyn arctig-alpайд sef y tormaen lydandroed
- Ewch ati i chwilio yn yr holtau dŵr o fewn y palmentyd calchfaen - un o'r gorau yng Nghymru - am lili'r dyffrynoedd, blodyn y gwylt, rhedyn taod yr hyd, y ddeugredion goesdu a nifer fawr o blanhigyn eraill sy'n tyfu'n dda mewn calchfaen
- Ewch ati hefyd i chwilio am planhigyn prinnaf un, sef y gorfañdan flewog. Mae'r planhigyn prin hwn yn perthyn i'r ethin a'r banad ac mae dim ond i'w weld mewn safle arall yng Nghymru.

Later in summer

- Try to spot the flowers of the small scabious and autumn gentian, both limestone specialists
- In the higher parts of the reserve on limestone try to spot the arctic-alpine 'mossy saxifrage'
- Explore the deep cracks in one of Wales's finest limestone pavements to find lily of the valley, wood anemone, Hart's tongue fern, black spleenwort and many other lime-loving plants

See if you can spot the rarest plant here, hairy greenweed: a yellow-flowered relative of gorse and broom which is found at only two other sites in Wales.

At any time of year

- Discover the remains of former industries along the waymarked walk
- Take in the wide-ranging views on a clear day from many parts of the reserve.

CADWCH YN DDIOGEL:

- Rhybudd! Clogwyni a hen chwarel gyda llethrâu sgrî a chlochfaen - pediwrch i ddiogelu.
- If'n i'w gofod i'r llithrig, llyneddau (tyleu dŵr i mewn i'r llyneddau) ydych chi'n gaffael os, codwch at y llwybrau a chymherw ofal.
- Mae'r twydd ar y mynydd yn gallu newid yn sydyn - ewch a diflid ac off addas gyda chi bob amser.

Please help to protect Ogof Ffynnon Ddu by following the Countryside Code and remember to: **Respect, Protect, Enjoy**

- Warning! Cliffs and old quarry faces with scree and boulders - stay away!
- Warning! Slippery slopes, sink holes (deep holes that drop into the cave system) and very rough ground - wear footwell with a good grip, keep to paths and take care.
- Mountain weather can change rapidly - always carry appropriate clothing and equipment.